

CHINA-JAPAN CONFRONTATION IN THE EAST CHINA SEA AND ITS IMPACT ON ASEAN'S GEOPOLITICAL ARCHITECTURE

Nguyen Khoa Tuan¹, Vu Thi Phuong Le²

ABSTRACT

This article analyzes the impact of the China-Japan confrontation in the East China Sea (2012–2022) on ASEAN's geopolitical architecture and regional coordinating role. Originating from Japan's „nationalization” of the Senkaku/Diaoyu Islands in 2012, the China-Japan rivalry transitioned from manageable tensions to protracted strategic confrontation, creating indirect spillover effects on Southeast Asia. The study argues that this complexity stems from the intertwining of geopolitical competition and deep economic interdependence. Applying balance of power theory by Kenneth Waltz, balance of threat theory by Stephen Walt, and hedging strategy, the research demonstrates that ASEAN countries exhibit four stratified response patterns contingent upon threat perception and capacity, while ASEAN faces challenges to its centrality and consensus-building mechanisms yet demonstrates institutional adaptability.

ARTICLE HISTORY

Received:
4/10/2025
Revised:
3/3/2026
Accepted:
26/3/2026

KEYWORDS

China-Japan rivalry;
East China Sea;
ASEAN; balance of
power; hedging
strategy.

Cite this article as: Tuan, Nguyen Khoa, and Vu Thi Phuong Le. 2026. “China-Japan Confrontation in the East China Sea and its Impact on ASEAN's Geopolitical Architecture”. *The Review of International Affairs* LXXVII (1196): 123–161. https://doi.org/10.18485/iipe_ria.2026.77.1196.3

Introduction

The East China Sea has emerged as one of the most complex geopolitical flashpoints in East Asia during the 21st century, witnessing an increasingly pronounced strategic confrontation between China and Japan. China's rapid

¹ Dong A University, Da Nang City, Vietnam. Email: tuannk@donga.edu.vn, <https://orcid.org/0009-0007-4980-4172>

² College of Social Sciences and Humanities, Vinh University, Vietnam. Email: levtp@vinhuni.edu.vn

ascent since the early 21st century, particularly after its GDP surpassed Japan's in 2010, has generated a fundamental shift in the regional balance of power. According to World Bank data, China's nominal GDP reached 6.1 trillion USD in 2010, exceeding Japan's 5.7 trillion USD, with this gap continuing to widen over the following decade, reaching nearly a 3:1 ratio by 2019 (Drysdale 2010). This power shift has diminished Japan's relative standing which was the dominant economic and political power in East Asia during the latter half of the 20th century.

In this context, China-Japan relations have increasingly exhibited characteristics commonly associated with the „Thucydides Trap”, whereby a rising power challenges an established hegemon, escalating the risk of strategic competition and conflict (Allison 2017). Allison's study of 16 analogous historical cases reveals that 12 culminated in war. Although China and Japan have not yet succumbed to this trap, indicators of strategic tension have markedly intensified. Japanese fighter jet scrambles in response to Chinese aircraft increased significantly from 306 incidents in fiscal year 2012 to 638 incidents in fiscal year 2016, reflecting a rapid escalation of airspace tensions in the East China Sea (Japan Ministry of Defense 2017).

A critical turning point in China-Japan relations was the Japanese government's decision to „nationalize” the Senkaku/Diaoyu Islands in September 2012. This event escalated bilateral tensions from a manageable state to overt and systematic confrontation. China's response extended beyond diplomatic and rhetorical measures to include the establishment of an Air Defense Identification Zone (ADIZ) over the East China Sea in 2013, accompanied by increased frequency and intensity of sovereignty assertion activities on the ground (Beeson 2022). The 2012–2022 period is thus characterized as an era of protracted and structural strategic competition in China-Japan relations, wherein crisis management mechanisms and measures have proven limited, insufficient to reverse the long-term confrontational trajectory.

The distinctive feature of this China-Japan confrontation lies in the intertwining of geopolitical rivalry and profound economic interdependence between the two nations. China is Japan's largest trading partner, with bilateral trade totaling 371 billion USD in 2019 (pre-COVID-19 pandemic), accounting for approximately 21% of Japan's total trade volume (JETRO 2020). Meanwhile, Japan ranks among the top foreign direct investors (FDI) in China, particularly in manufacturing, automotive, electronics, and regional supply chain sectors. By 2020, Japan's cumulative FDI stock in China reached 116 billion USD, reflecting the extensive presence of Japanese corporations such as Toyota, Honda, Panasonic, and thousands of small and medium-sized enterprises within the Chinese economy (OECD 2021).

This mutual economic dependence creates a „paradox of interdependence“: while constraining the potential for direct conflict escalation between the two countries due to prohibitive economic costs, it simultaneously causes the consequences of strategic competition to be „externalized,“ spilling over into neighboring regions, including Southeast Asia. Unlike past great power competitions where tensions could lead to direct military confrontation, economic interdependence compels China and Japan to manifest strategic competition through indirect channels: competing for economic influence (via investment, aid, trade), expanding defense relationships with third countries, and contesting influence within regional multilateral organizations and mechanisms.

In this context, ASEAN is not merely a space passively experiencing the indirect impacts of China-Japan rivalry, but has become an intermediate region where the consequences of power shifts are manifestly expressed through the strategic choices, foreign policies, and regional cooperation mechanisms of its ten member states. Unlike most previous research that focuses on bilateral China-Japan relations or sovereignty disputes in the East China Sea, this article approaches the China-Japan confrontation as a structural independent variable capable of shaping the strategic environment and constraining the behavior of ASEAN states during 2012-2022.

ASEAN’s diplomatic tradition, commonly encapsulated by the concept of the „ASEAN Way,“ is grounded in norms such as consensus, non-interference in internal affairs, respect for national sovereignty, peaceful dispute resolution, and prioritizing balanced solutions over explicit alignment (Acharya 2014). These principles have enabled ASEAN to maintain stability and development within the complex geopolitical environment of the Cold War and post-Cold War periods. However, the intensification of strategic competition between China and Japan during 2012–2022, occurring concurrently with the emergence of new security mechanisms such as the Quad and AUKUS, has subjected these norms to mounting challenges, compelling ASEAN and its member states to adjust their operational methods and conduct (Caballero-Anthony 2022).

Based on these issues, this article poses the central research question: How has the China-Japan confrontation in the East China Sea during 2012–2022 impacted the regional geopolitical architecture, decision-making mechanisms, and strategic orientations of ASEAN states? To address this question, the research focuses on analyzing three dimensions: (i) the mechanisms through which China-Japan rivalry impacts ASEAN across economic, security, and diplomatic domains; (ii) the diverse response patterns and adaptive strategies of ASEAN countries; and (iii) the implications for ASEAN’s role and future within the East Asian regional structure beyond 2022.

Theoretical Framework

The following section outlines the theoretical framework guiding this study, focusing on three approaches in International Relations: the balance of power theory, the balance of threat theory, and hedging strategy.

Balance of power theory, particularly in Kenneth Waltz's structural realist approach, posits that state behavior is primarily determined by the distribution of power within the international system. Waltz argues that international system structure, defined by anarchy and the distribution of capabilities among units, compels states to behave in certain ways to survive and protect their security (Waltz 1979). When power structures shift, especially when power transitions occur between great powers, other states—particularly small and medium-sized powers—must adjust their strategies to adapt to the new environment.

In the East Asian context, China's surpassing of Japan in economic scale and continuous military capability enhancement since the early 21st century has altered the regional balance of power, generating structural consequences that transcend the scope of bilateral China-Japan relations. This power shift not only affects Japan's defense and foreign policies but also impacts the entire region, compelling smaller states to recalculate their positions and strategies within the emerging system.

From a balance of power perspective, ASEAN and its member states cannot remain detached from this structural shift. Although not directly involved in the East China Sea dispute, ASEAN countries are indirectly affected through the restructuring of the regional security environment, necessitating adjustments to foreign policies and security strategies to adapt to great power competition. Therefore, China-Japan rivalry is approached in this study as a structural variable shaping the strategic context to which ASEAN must respond, rather than as an isolated incident or mere bilateral dispute.

Complementing balance of power theory, Stephen Walt proposes the „balance of threat“ theory, according to which states respond not only to material power but also to aggregate threat perceptions. Walt argues that threats are determined by four factors: aggregate power, geographic proximity, offensive capability, and aggressive intentions (Walt 1987). Accordingly, states tend to balance against the greatest perceived threat rather than necessarily the strongest power.

This approach is particularly useful for explaining the diversity in ASEAN responses to China-Japan rivalry. In reality, not all ASEAN countries perceive China or Japan as threats to equivalent degrees. Countries with direct maritime disputes (such as the Philippines and Vietnam with China in the South China

Sea) or facing greater security pressures tend to perceive higher threats and respond more assertively, while others (such as Laos and Cambodia) without direct disputes and with high economic dependence on China exhibit different perceptions and responses. Thus, balance of threat theory helps explain why, despite experiencing the same great power competitive environment, ASEAN countries adopt divergent strategic responses.

In the context of intensifying great power competition that has not yet reached comprehensive confrontation, many small and medium-sized states opt for „hedging” strategies rather than hard balancing or explicit bandwagoning. According to Evelyn Goh, hedging strategy comprises a set of policies aimed at avoiding (or minimizing) the necessity of choosing between competing great powers, while maximizing benefits from all parties and minimizing risks from instability in great power relations (Goh 2016).

Goh (2016) defines hedging as encompassing three main components: (1) economic engagement with the rising power to benefit from economic growth; (2) indirect security enhancement through relationships with other great powers or participation in alliances and security partnerships not necessarily directed at direct confrontation; and (3) binding great powers to multilateral institutions to constrain unilateral behavior and establish rules and norms regulating conduct. This strategy is particularly suitable for small states when uncertainty regarding great power intentions is high, but direct threats are insufficient to justify pursuing hard balancing or explicit military alliances.

Hedging strategy is especially appropriate for analyzing ASEAN behavior in the context of China-Japan rivalry during 2012-2022. ASEAN’s diplomatic tradition inherently prioritizes balance, flexibility, and avoidance of direct confrontation, facilitating member states’ simultaneous economic cooperation with China (leveraging markets and investment) while maintaining security and strategic relations with Japan, the United States, and other partners (enhancing defense capabilities, diversifying relationships). Therefore, the hedging concept is employed in this study as a central analytical tool for understanding ASEAN’s flexible, multidimensional, and pragmatic responses to China-Japan rivalry.

The three theories above are synthesized into an integrated analytical framework for this research, wherein each theory plays a complementary role at different analytical levels. Balance of power theory (Waltz 1979) provides a macro-level perspective on China-Japan power shifts and their structural impacts on the entire region, explaining why ASEAN states must respond to changes in power distribution. Balance of threat theory (Walt 1987) explains the diversity in ASEAN perceptions and responses based on

the degree of threat they perceive from China, Japan, and the rivalry between these two powers. Finally, hedging theory (Goh 2016) provides specific tools for analyzing the strategies and policies ASEAN states employ to navigate the great power competitive environment without explicit alignment.

Regarding research methodology, this article employs qualitative analysis combined with comparative case study. Data are collected from diverse sources including: (i) official documents from ASEAN governments and the ASEAN organization; (ii) academic research from reputable international journals and databases; (iii) reports from leading regional strategic research institutes such as ISEAS-Yusof Ishak Institute, Center for Strategic and International Studies (CSIS), and Council on Foreign Relations; (iv) elite opinion surveys such as the annual „The State of Southeast Asia”; and (v) statistical data on trade, investment, and defense cooperation during 2012-2022 from international organizations such as the World Bank, JETRO, OECD, and ASEAN Secretariat. This multi-method approach enables the research to capture both macro-trends and country-specific dynamics in individual ASEAN states’ approaches throughout the critical decade of 2012-2022.

Mechanisms of Impact and ASEAN Responses (2012–2022)

Multidimensional Impact Mechanisms of China-Japan Rivalry on ASEAN

The China-Japan confrontation during 2012-2022 has impacted ASEAN through three principal channels: economic, security, and diplomatic. As a result, this confrontation has created a complex and interwoven network of effects.

Regarding economic domain, competition between Asia’s two largest economies has generated both opportunities and challenges for ASEAN. China’s Belt and Road Initiative (BRI), launched in 2013, and Japan’s Partnership for Quality Infrastructure (2015) have become significant instruments of competitive influence. According to ASEAN Secretariat data, total BRI project value in Southeast Asia during 2013-2020 reached approximately 157 billion USD, while Japan committed 200 billion USD to the Partnership for Quality Infrastructure across Asia, with a substantial portion allocated to ASEAN (JETRO 2020).

The Jakarta-Bandung railway project clearly illustrates this competition. In 2015, Indonesia selected China’s proposal (4.5 billion USD, no government guarantee required) over Japan’s (5.5 billion USD, Shinkansen technology). However, the project subsequently encountered schedule and budget difficulties, with costs escalating to 7.3 billion USD and a four-year delay,

reflecting the challenges ASEAN countries face when choosing between competing great power proposals (Beeson 2022). Malaysia likewise suspended the East Coast Rail Link project in 2018 for renegotiation, reducing costs from 55 billion to 44 billion ringgit. Japan's competing infrastructure offerings—particularly its Partnership for Quality Infrastructure emphasizing transparency, fiscal sustainability, and local contractor participation—provided Malaysia with a credible alternative benchmark, strengthening Kuala Lumpur's negotiating leverage against China's BRI terms. This dynamic illustrates how China-Japan infrastructure competition creates tangible bargaining power for ASEAN host countries, enabling them to extract better financial conditions and ownership arrangements (Reuters 2019).

When it comes to the security channels, China-Japan tensions have created a „polarization effect” as ASEAN countries are drawn into competing security axes. Japan has strengthened defense cooperation with the Philippines and Vietnam: providing 10 patrol vessels to the Philippines in 2016, and signing a defense equipment transfer agreement with Vietnam in 2020 (Do 2014). Conversely, China has consolidated security relationships with Laos, Cambodia, and Myanmar through military cooperation and political alignment. China and Laos conducted joint military exercises under the „Mekong Friendship” framework and deepened People's Liberation Army engagement with the Lao People's Armed Forces through training programs, equipment transfers, and border security cooperation. In Cambodia, China emerged as the primary source of military hardware, funding renovation of the Ream Naval Base and supplying weapons, armored vehicles, and training, cementing Phnom Penh's security dependence on Beijing. Myanmar's military (Tatmadaw), long reliant on Chinese arms supplies and diplomatic protection from Western sanctions, deepened these ties following the 2021 coup, with China providing both weapons and UN Security Council cover against international condemnation (Sun 2021). This has created competing „security axes” within ASEAN, undermining organizational unity.

When it comes to diplomatic domain, China-Japan rivalry directly impacts ASEAN's consensus-building capacity. The Code of Conduct (COC) negotiation process in the South China Sea has encountered difficulties due to internal disagreements over legal bindingness, scope of application, and the role of extra-regional actors. In 2012, ASEAN was unable to issue a joint communiqué at the Phnom Penh Conference for the first time in 45 years due to South China Sea disagreements, with Cambodia reportedly under Chinese pressure (Thayer 2012). Japan, for its part, actively supported stronger ASEAN language on the South China Sea—particularly through diplomatic coordination with the Philippines and Vietnam—while China worked through Cambodia and Laos to dilute any references to specific maritime incidents. This dynamic

turned ASEAN communiqué negotiations into a proxy arena for China-Japan influence competition. A similar situation occurred in 2016 at Vientiane following the PCA ruling. By end-2022, the COC remained incomplete despite a 2021 target date, reflecting deep fragmentation due to differential Chinese and Japanese influence over member states (Hoang 2019).

Stratified Response Strategies of ASEAN Countries

Based on analysis of the behavior and policies of all ten ASEAN countries, four principal response patterns can be identified, reflecting divergent strategic calculations and geopolitical conditions.

Group 1: Active Balancing (Philippines and Vietnam)

The Philippines and Vietnam, possessing direct disputes with China in the South China Sea, pursue „active balancing” strategies reflecting the logic of balance of threat theory (Walt 1987). According to Walt, states balance against the greatest perceived threat determined by four factors: aggregate power, geographic proximity, offensive capability, and aggressive intentions. In the cases of the Philippines and Vietnam, all four factors are present in their relationship with China: overwhelming material capabilities (Chinese GDP 25 times that of the Philippines, 40 times Vietnam’s), geographic proximity in the South China Sea, enhanced military capabilities (artificial islands, radar, missiles), and sovereignty assertion behaviors perceived as aggressive. Consequently, these two countries’ high threat perception drives active balancing responses.

However, Philippine and Vietnamese behavior does not constitute hard balancing in the traditional sense, but rather demonstrates hedging strategy within a balancing context (hedging-within-balancing). What distinguishes Group 1 from Group 2’s pure hedgers is the primacy of security imperatives: for the Philippines and Vietnam, security balancing is the primary driver and economic engagement with China is a secondary, risk-mitigation component. For pure hedgers (Singapore, Malaysia, Thailand), by contrast, economic optimization is primary and security diversification is secondary. In Group 1, the security relationship with Japan and the United States is non-negotiable and structurally embedded; in Group 2, it is one of several flexible instruments. This distinction—balancing-with-hedging elements versus hedging-with-balancing elements—defines the boundary between the two groups. The Philippines under Duterte (2016-2022) clearly illustrates this complex combination: on one hand, Manila improved economic relations with Beijing (24 billion USD investment commitment in 2016), exemplifying

the „economic engagement” component in Goh’s (2016) hedging framework; on the other hand, the Philippines continued expanding security cooperation with the United States through Balikatan exercises (increasing from 5,000 to 8,900 troops in 2019) and expanding EDCA in 2019, while simultaneously strengthening defense relations with Japan, reflecting the „indirect security enhancement” strategy (De Castro 2019). This oscillation represents not policy inconsistency but rather the manifestation of hedging—maximizing benefits from both China and balancing partners while minimizing risks from having to choose sides explicitly in a great power competitive environment not yet reaching comprehensive confrontation.

Vietnam exhibits a similar pattern through „bamboo diplomacy”—firm roots yet flexible, deeply rooted in independence tradition yet tactically adaptive. Hanoi upgraded relations with Japan to Extensive Strategic Partnership in 2018 and signed a defense equipment transfer agreement in 2020, demonstrating efforts to enhance indirect security capabilities. Simultaneously, Vietnam maintains Party-to-Party relations with China, managing bilateral tensions at manageable levels while avoiding overt confrontation (Do 2014). This approach aligns with the three components of hedging strategy: (1) economic engagement with China to benefit from growth; (2) indirect security enhancement through relationships with Japan, the United States, India, and Russia; and (3) active participation in multilateral institutions such as ASEAN, ARF, and EAS to bind great power behavior within regional rules and norms frameworks. Therefore, although the Philippines and Vietnam are classified under „Active Balancing” based on threat perception levels and security responses, their actual strategies constitute a complex form of hedging, combining balancing elements with economic cooperation and institutional binding.

Group 2: Economic Balancing (Singapore, Malaysia, Thailand)

Singapore, Malaysia, and Thailand employ „economic balancing” or „pure hedging” strategies, prioritizing economic relations with China while strengthening security cooperation with the United States, Japan, and the West.

Singapore does not belong to „Active Balancing” because: (1) it has no direct territorial disputes with China, facing lower threats than the Philippines/Vietnam; (2) high economic dependence on both China (largest trading partner, 100 billion USD in 2020) and Japan (5th largest partner, 47 billion USD), making alignment costs prohibitively high; (3) priority on stability and strategic autonomy, with Prime Minister Lee affirming „Singapore does not want to choose between the US and China” (Lee 2021); (4) maintaining balanced defense cooperation with multiple parties; (5) playing an „honest

broker” role (Shangri-La Dialogue). Singapore pursues „pure hedging,” maximizing benefits from China, maintaining security through the US, and preserving regional centrality.

Malaysia exhibits „economic balancing with pragmatic adjustment”—a more activist hedging variant than Singapore’s approach. Not facing direct security threats as acute as the Philippines or Vietnam, Malaysia prioritizes maximizing economic benefits while maintaining sufficient strategic space. Rather than passive economic hedging, Malaysia has learned to actively leverage China-Japan competition to negotiate better terms for major projects. The ECRL railway case clearly illustrates: after signing with China in 2016, the Mahathir government suspended the project in 2018, renegotiated and successfully reduced costs by 20% (from 55 to 44 billion ringgit) while increasing local contractor participation (Reuters 2019). This transcends mere technical adjustment, reflecting growing recognition that in a great power competitive context, ASEAN countries can utilize leverage from China-Japan (and other partners’) competition to improve cooperation terms. Malaysia’s approach combines „economic engagement” (cooperating with both China and Japan across different projects) with pragmatic negotiation strategy, exploiting competition to optimize national interests.

Thailand demonstrates „flexible hedging with political influence”—a more complex model wherein domestic political factors play crucial roles in shaping foreign policy balance. Economically, Bangkok maintains balanced relations between China and Japan: participating in the Bangkok-Nakhon Ratchasima high-speed rail project with China (5.2 billion USD), purchasing S26T submarines (400 million USD), while continuing extensive cooperation with Japan through the Eastern Economic Corridor (2.2 billion USD commitment) and maintaining its position as Japan’s automotive manufacturing hub in Southeast Asia (90% of Thai automotive output from Japanese companies). However, unlike Singapore or Malaysia, Thailand’s hedging policy is strongly influenced by domestic political factors. Following the 2014 coup, the military government—criticized and sanctioned by the West—tilted more pronouncedly toward China: increasing Blue Strike exercises, purchasing weapons and tanks from China, while reducing the scale of Cobra Gold exercises with the US. Nevertheless, Bangkok maintained its Treaty of Amity and Cooperation with the US and did not abandon traditional security commitments. This pattern demonstrates that hedging is not a fixed formula but rather a dynamic process, influenced by both structural factors (China-Japan/great power competition) and endogenous factors (domestic politics, relations with the West). According to Goh’s (2016) analytical framework, Thailand maintains all three hedging components (economic engagement,

indirect security enhancement, binding through institutions), but the emphasis of each component shifts according to internal political context.

All three countries in this group—Singapore, Malaysia, and Thailand—clearly manifest hedging theory logic: in contexts without immediate acute security threats, they pursue strategies maximizing economic benefits from China (economic engagement) while maintaining security relations with the US, Japan and other partners (indirect security enhancement), and actively participating in multilateral institutions to bind great power behavior (binding). However, each country's hedging implementation differs according to geopolitical conditions, economic capabilities, and domestic political factors, demonstrating that hedging is a flexible and adjustable strategy, not a rigid template.

Group 3: Active Neutrality (Indonesia)

Indonesia pursues „active neutrality” —a strategy fundamentally distinct from other ASEAN countries due to its regional power status and „*bebas dan aktif*” (free and active) foreign policy tradition. With GDP of 1.1 trillion USD (35% of ASEAN GDP) and population of 270 million (40% of ASEAN population), Indonesia possesses sufficient strategic weight to pursue a higher-order form of hedging—not merely avoiding alignment but actively shaping regional architecture toward multipolarity and multilateralism. Unlike the Philippines and Vietnam balancing to counter direct threats, or Singapore-Malaysia-Thailand hedging to maximize interests, Indonesia employs a combination of balance of power logic (Waltz 1979), hedging strategy (Goh 2016), and institutional leadership to enhance influence and shape the regional strategic environment. President Widodo clearly articulates this position: „Indonesia is not a party to the dispute, but we have legitimate interests in maintaining peace and stability” (Brookings 2015). This stance is neither passive nor negative neutrality, but actively pursuing a regional order wherein ASEAN maintains centrality and great powers are bound within multilateral frameworks.

In practice, Indonesia implements this strategy through three pillars. First, economically, Jakarta maintains careful balance between projects with China (Jakarta-Bandung railway, ultimately 7.3 billion USD) and Japan (Jakarta MRT, completed 2019), preventing any great power from achieving absolute dominance in strategic infrastructure projects. Second, regarding security, Indonesia steadfastly maintains principles of non-participation in military alliances or security mechanisms targeting any great power: declining Quad membership despite invitation, not developing deep defense relations with Japan like the Philippines or Vietnam. When Chinese vessels intruded into

the EEZ near Natuna in 2020, Indonesia responded decisively (deploying warships, President Widodo flying to Natuna) to assert sovereignty, but after China's withdrawal, did not escalate further and quickly returned to normal relations, demonstrating crisis management capability without being drawn into confrontational logic. Third and most importantly, Indonesia pursues institutional leadership: proactively promoting the ASEAN Outlook on the Indo-Pacific (2019) to position ASEAN as central, balancing between FOIP (Japan-US Free and Open Indo-Pacific) and BRI (China's Belt and Road Initiative), refusing to accept any unilateral framework. This approach reflects recognition that as a regional power, Indonesia must not only adapt to the shifting balance of power (like smaller states) but also bears responsibility and capability to shape how this power shift unfolds regionally. This constitutes a synthesis of balance of power thinking (utilizing ASEAN and multilateral institutions to bind great powers), hedging (maintaining balanced relations with all parties), and institutional leadership role (enhancing influence through shaping regional rules and norms).

Group 4: Bandwagoning with China (Laos, Cambodia, Myanmar)

Laos, Cambodia, and Myanmar (post-February 2021 coup) exhibit „bandwagoning” tendencies with China, reflecting structural balance of power theory logic (Waltz 1979) in cases where small, weak states lack room to pursue diversification strategies. According to Waltz, in the anarchic international system, small states facing severe power asymmetries tend toward bandwagoning (aligning with the great power) rather than balancing when balancing costs are prohibitively high or capabilities insufficient to pursue effective balancing. These three countries fall into this structural situation due to a combination of three factors: asymmetric economic dependence on China, lack of alternative strategic options, and, in the cases of Laos and Myanmar, geographic proximity to China creating both economic opportunities and geopolitical constraints.

Laos most clearly illustrates the asymmetric dependence model. China accounts for 28.8% of Laos' total trade (compared to Japan's mere 5%) and holds 45% of Laos' foreign public debt (World Bank 2020). The China–Laos Railway, a \$5.9 billion project completed in 2021, represents the largest infrastructure project in Laos and has significantly deepened the country's economic dependence on China (Bhatt 2023). In this context, Laos lacks economic and political capacity to pursue hedging - a strategy requiring ability to maintain balanced relations with multiple partners. Instead, Vientiane bandwagons with Beijing to maximize benefits from this proximate and dependent position. The political consequences are clear: in its role as ASEAN

Chair in 2016, the year the Permanent Court of Arbitration (PCA) ruled on the South China Sea, Laos pursued a cautious stance, not promoting strong statements on the arbitration, reflecting Chinese influence over its policy orientation (Acharya 2017; Beeson 2022). This represents not free choice in the hedging sense, but structural constraint due to economic dependence.

Cambodia exhibits a similar pattern but with more pronounced domestic political motivations. China is the largest trading partner (approximately 8.1 billion USD in bilateral trade in 2020) and also a major source of investment and development assistance for Cambodia (Open Development Cambodia 2021; ISEAS 2022). Unlike Laos where dependence primarily stems from structural factors (small size, limited options), Cambodia additionally has political factors: the Hun Sen government utilizes Chinese support to consolidate domestic position and counter Western pressure on democracy and human rights issues. Consequently, Cambodia frequently adopts positions aligned with China within ASEAN: at the 2012 Phnom Penh Conference, for the first time in ASEAN's 45-year history, a joint communiqué could not be issued due to Cambodia—as host—blocking reference to South China Sea disputes (Thayer 2012). This situation illustrates how economic dependence converts into political influence, undermining ASEAN's consensus-building capacity.

Myanmar post-February 2021 coup represents a bandwagoning variant: dependence through international isolation. Pre-coup, Myanmar still maintained some degree of foreign policy diversification. However, after the military seized power and faced extensive Western sanctions, Myanmar became increasingly dependent on China, which maintained working relations with the military authorities and remained one of the few major powers willing to cooperate with the junta (Sun 2021). China also possesses strategic interests in Myanmar through Kyaukphyu port and the China-Myanmar Economic Corridor, creating aligned interests between both parties. Unlike Laos and Cambodia where bandwagoning occurred gradually over time through accumulated economic dependence, Myanmar exhibits „forced bandwagoning”—compelled to align due to lack of alternatives in an isolation context.

All three cases confirm Waltz's (1979) argument that in the anarchic system, small, weak states typically bandwagon with great powers when lacking capacity or room to balance. Unlike the Philippines and Vietnam (with direct disputes compelling balancing) or Singapore, Malaysia, Thailand (possessing capacity to hedge), Laos, Cambodia, and Myanmar lack both motivation and capability to pursue diversification strategies, resulting in asymmetric dependence on China. This creates significant consequences for ASEAN: profound fragmentation in member states' strategic orientations,

from active balancing (Group 1) to bandwagoning (Group 4), undermining capacity to form common positions and maintain organizational cohesion.

Impact on ASEAN's Institutional Architecture

Fragmentation in member state responses directly impacts ASEAN's operational mechanisms, manifesting through three principal crises: the crisis of centrality, the crisis of consensus mechanism, and institutional adaptation.

ASEAN's central role faces challenges from emerging security mechanisms: Quad (2017), AUKUS (2021), bilateral frameworks (US-Japan, US-Australia, Japan-Australia), becoming alternative channels for addressing regional security issues bypassing ASEAN. Although Quad and AUKUS primarily reflect US-China competition, Japan's active participation in Quad (alongside the US, India, and Australia) demonstrates these mechanisms also reflect Tokyo's response to China's rise, including East China Sea tensions. This creates a more complex security environment wherein China-Japan rivalry constitutes one among multiple factors contributing to ASEAN's declining coordinating role. „The State of Southeast Asia” surveys (ISEAS 2019; 2022) reveal declining confidence in ASEAN's central role, with many policymakers concerned about ASEAN's slow and ineffective operations. ASEAN responded with the ASEAN Outlook on the Indo-Pacific (2019), but with limited effectiveness due to resource constraints and internal fragmentation (ASEAN Secretariat 2020).

The consensus principle, which is foundation of the „ASEAN Way”, faces severe challenges. In 2012, for the first time in 45 years ASEAN failed to issue a *joint communiqué* (Phnom Penh). In 2016, a similar situation occurred (Vientiane). COC negotiations extending from 2013-2022 remain incomplete due to disagreements over legal bindingness, scope of application, and dispute resolution mechanisms (Thayer 2012; Hoang 2019). This polarization reflects the indirect impact of China-Japan rivalry within the broader context of regional great power competition: Philippines/Vietnam (strengthening relations with Japan and the West to balance China) versus Laos/Cambodia (tilting toward China), while Singapore/Indonesia attempt to maintain middle ground. Although not every ASEAN disagreement directly stems from East China Sea disputes, China-Japan rivalry contributes to creating a fragmented strategic environment wherein ASEAN countries must position themselves differently based on respective relationships and interests with these two powers.

Despite facing crises, ASEAN demonstrates adaptive capacity: (1) considering „flexible consensus” (ASEAN minus X); (2) shifting focus toward

non-traditional security (pandemic, climate change, disaster management); (3) enhancing coordinating rather than decision-making roles (ARF, EAS, ADMM+ continuing as dialogue platforms); (4) maintaining „symbolic unity” to preserve legitimacy. Challenges such as the Myanmar crisis following the 2021 coup—although not directly stemming from China-Japan rivalry—illustrate how ASEAN must confront multiple simultaneous pressures in an intensifying great power competitive context, compelling the organization to flexibilize operational mechanisms to overcome „stress tests” (Caballero-Anthony 2022). ASEAN is transitioning from „driver” to „convener,” remaining relevant but with more limited roles (Acharya 2017).

Implications For ASEAN amid China–Japan Rivalry

The analysis presented in Section III carries several concrete policy implications for ASEAN as an organization and for its member states navigating the structural pressures of China-Japan rivalry.

These findings reveal that ASEAN’s central role within the regional structure faces mounting challenges, particularly concerning consensus mechanisms and common position formation capacity. As China-Japan rivalry continues and intertwines with other strategic competitions across the Indo-Pacific (US-China competition, India’s rise), risks of intra-ASEAN fragmentation will increase absent appropriate institutional adjustments. ISEAS-Yusof Ishak Institute surveys indicate declining confidence trends in ASEAN’s effectiveness and central role during 2019-2022, reflecting growing concerns among policymakers and scholars regarding the organization’s capacity to navigate the great power competitive environment (ISEAS 2019; 2022).

However, the study also demonstrates that ASEAN still possesses institutional adaptive capacity through flexibilizing coordination mechanisms (considering „ASEAN minus X” or flexible consensus), shifting focus toward less security-sensitive domains (economic cooperation, infrastructure connectivity, climate change response, disaster management, post-COVID health security), and enhancing coordinating rather than decision-making roles in hard security issues. This approach enables ASEAN to maintain necessary cohesion while avoiding entanglement in direct great power competition (Acharya 2017; Caballero-Anthony 2022).

From research findings, several policy implications emerge for ASEAN and member states. First, ASEAN must continue diversifying external relations, avoiding excessive dependence on any single great power, thereby maintaining strategic space amid ongoing China-Japan rivalry. Malaysia’s experience renegotiating ECRL and Indonesia’s balancing between Jakarta-

Bandung HSR and Japanese projects demonstrate that ASEAN countries can leverage great power competition to negotiate better terms, but require capacity for rigorous assessment of financial sustainability and long-term project impacts.

Second, strengthening intra-bloc consultation mechanisms and enhancing policy coordination capacity constitutes a critical condition for minimizing negative impacts of strategic fragmentation. ASEAN must develop more effective informal dialogue channels to address disagreements before they escalate into public consensus crises like 2012 and 2016. Indonesia's role as „honest intermediary” and Singapore's as „honest broker” require enhancement to help narrow gaps between countries with divergent positions.

Third, ASEAN should prioritize cooperation domains where the organization possesses comparative advantages and experiences less geopolitical competition impact, including economic cooperation (RCEP implementation, supply chain connectivity), physical and institutional connectivity (Master Plan on ASEAN Connectivity), regional governance in non-traditional domains (climate change, food security, health security, digital transformation), and human resource development. These domains create „cooperative buffer zones,” helping maintain intra-bloc cohesion and minimize pressures from great power competition in sensitive security issues.

Fourth, for member states, experience from 2012-2022 demonstrates the importance of maintaining balance between economic cooperation and strategic autonomy. Countries must diversify infrastructure project financing sources, enhance transparency in great power agreements, and build independent assessment capacity regarding economic-political impacts of international commitments. The Laos and Cambodia cases reveal risks of policy autonomy loss when excessively dependent on a single financing source.

Rather than proposing scenarios with fixed probabilities, the study argues that ASEAN's future role depends on three principal factors: (i) effectiveness of institutional adjustments and capacity to flexibilize consensus mechanisms; (ii) capacity to manage internal fragmentation while maintaining minimum necessary cohesion levels; and (iii) ability to position ASEAN as a complementary rather than competing organization vis-à-vis emerging regional mechanisms. In this context, ASEAN's adaptive, flexible, and coordinating capacity, rather than ambitions to maintain absolute centrality, will determine whether the organization can continue playing meaningful roles within the regional structure.

Conclusion

This article has analyzed how the China-Japan confrontation in the East China Sea during 2012–2022 generated indirect structural impacts on ASEAN’s strategic environment. Rather than operating as a direct bilateral territorial dispute, China-Japan rivalry functions through economic, security, and diplomatic channels, thereby shaping the constraints and strategic choices of ASEAN states. Research findings demonstrate that ASEAN is neither a passive actor nor fully in control of great power competition consequences within the regional power shift context.

Theoretically, the study demonstrates that combining balance of power (Waltz 1979), balance of threat (Walt 1987), and hedging strategy (Goh 2016) approaches enables better explanation of diversity in ASEAN responses to China-Japan rivalry. Unlike binary “alignment-balancing” models, ASEAN strategies exhibit flexibility, stratification, and pragmatism, reflecting the distinctive position of small and medium-sized states in a great power competitive environment not yet reaching comprehensive confrontation. Balance of power theory explains why all ASEAN states must respond to structural power shifts. Balance of threat theory clarifies why states with direct disputes (Philippines, Vietnam) respond differently from those without (Laos, Cambodia). Hedging theory explains how ASEAN states navigate between options, maximizing benefits while minimizing risks.

The analysis also reveals that China-Japan rivalry does not generate uniform ASEAN responses but rather is mediated by developmental conditions, geostrategic positions, threat perception levels, and individual countries’ policy priorities. While the Philippines and Vietnam pursue active balancing to expand security margins, Singapore, Malaysia, and Thailand select economic balancing or pure hedging, Indonesia pursues active neutrality based on regional power status, and Laos, Cambodia, and Myanmar (post-2021) adjust policies toward closer alignment with China due to high economic dependence. This underscores the role of endogenous factors in shaping ASEAN behavior alongside structural pressures from great power competition. Ultimately, ASEAN’s capacity to maintain institutional relevance will hinge not on preserving traditional principles unchanged, but on its willingness to adapt mechanisms, processes, and focus areas to the realities of a more contested regional order.

КОНФРОНТАЦИЈА ИЗМЕЂУ КИНЕ И ЈАПАНА У ИСТОЧНОМ КИНЕСКОМ МОРУ И ЊЕН УТИЦАЈ НА ГЕОПОЛИТИЧКУ АРХИТЕКТУРУ АСОЦИЈАЦИЈЕ НАЦИЈА ЈУГОИСТОЧНЕ АЗИЈЕ (АСЕАН)

Нгујен Коа Туан (Nguyen Khoa Tuan)¹,
Ву Ти Фуонг Ле (Vu Thi Phuong Le)²

АПСТРАКТ

Овај рад анализира утицај конфронтације између Кине и Јапана у Источном кинеском мору (2012–2022) на геополитичку архитектуру и регионалну координациону улогу АСЕАН-а. Ривалитет Кине и Јапана, који је отпочео јапанском „национализацијом“ острва Сенкаку/Диаоју 2012. године, прерасло је из контролисаних тензија у дуготрајну стратешку конфронтацију, што је довело до индиректног ефекта преливања на Југоисточну Азију. Овај рад полази од тезе да наведена сложеност произилази из међусобног преплитања геополитичког надметања и дубоке узајамне економске зависности. Применом теорије Кенета Волца (Kenneth Waltz) о равнотежи снага, теорије равнотеже претњи Стивена Волта (Stephen Walt) и стратегије заштите од ризика, истраживање показује да земље АСЕАН-а испољавају четири слојевита обрасца реаговања који зависе од перцепције претње и сопствених капацитета, док се АСЕАН сучава са изазовима у погледу сопствене централне улоге и значаја, као и механизма за изградњу консензуса, при чему ипак показује институционалну прилагодљивост.

КЉУЧНЕ РЕЧИ

ривалитет између Кине и Јапана; Источно кинеско море; АСЕАН; равнотежа снага; стратегија заштите од ризика

Цитирајте овај рад као: Tuan, Nguyen Khoa, and Vu Thi Phuong Le. 2026. “China-Japan Confrontation in the East China Sea and its Impact on ASEAN’s Geopolitical Architecture”. *The Review of International Affairs* LXXVII (1196): 123–161. https://doi.org/10.18485/iipe_ria.2026.77.1196.3

¹ Универзитет Донг А (*Dong A University*), Да Ханг, Вијетнам. Е-пошта: tuannk@donga.edu.vn, <https://orcid.org/0009-0007-4980-4172>

² Факултет друштвених и хуманистичких наука, Универзитет Вин, Вијетнам (*College of Social Sciences and Humanities, Vinh University*). Е-пошта: levtp@vinhuni.edu.vn

Увод

Источно кинеско море се јавља као једно од најкомплекснијих геополитичких жаришта у Источној Азији у 21. веку, будући да сведочи све израженијој стратешкој конфронтацији између Кине и Јапана. Брзи успон Кине од почетка 21. века, посебно након што је 2010. године БДП ове земље надмашио БДП Јапана, довео је до корените промене у регионалној равнотежи снага. Према подацима Светске банке, номинални БДП Кине достигао је 2010. године износ од 6,1 билиона америчких долара, чиме је премашио 5,7 билиона америчких долара БДП-а Јапана, при чему је ова разлика наставила да се повећава током наредне деценије, достигавши однос од скоро 3:1 до 2019. године (Drysdale 2010). Ова промена у равнотежи снага умањила је релативну позицију Јапана, који је био доминантна економска и политичка сила у Источној Азији током друге половине 20. века.

У овом контексту, односи између Кине и Јапана све више испољавају карактеристике које се обично повезују са „Тукидидовом замком“, у којој растућа сила изазива етаблираног хегемона, чиме повећава ризик од стратешке конкуренције и сукоба (Allison 2017). Алисонова студија шеснаест аналогних историјских случајева, открива да је дванаест кулминирало ратом. Иако Кина и Јапан још нису упали у ову замку, показатељи стратешке напетости у знатној мери су се интензивирали. Број подизања јапанских борбених авиона као одговор на кинеске, значајно је повећан са 306 инцидената у фискалној 2012. години на 638 инцидената у фискалној 2016. години, што одражава брзу ескалацију тензија у ваздушном простору у Источном кинеском мору (Министарство одбране Јапана 2017).

Кључна прекретница у односима Кине и Јапана била је одлука јапанске владе да у септембру 2012. године „национализује“ острва Сенкаку/Диаоју. Овај догађај довео је до ескалација билатералних тензија од стања којим је било могуће управљати, до отворене и систематске конфронтације. Кинески одговор отишао је даље од дипломатских и реторичких мера и укључио успостављање Зоне идентификације противваздушне одбране (АДИЗ) изнад Источног кинеског мора 2013. године, што је праћено повећаном учесталости и интензитетом активности потврђивања суверенитета на копну (Veeson 2022). Период 2012–2022. године стога се карактерише као ера дуготрајне и структурне стратешке конкуренције у односима између Кине и Јапана, у којој су се механизми и мере за управљање кризама показали ограниченим и недовољним да преокрену ток дугорочне конфронтације.

Карактеристична црта ове конфронтације између Кине и Јапана лежи у преплитању геополитичког ривалства и дубоке међусобне економске зависности између две земље. Кина је највећи трговински партнер Јапана, са трговинском разменом од укупно 371 милијарде УСД у 2019. години (пре пандемије КОВИД-19), што чини приближно 21% укупног обима трговине Јапана (JETRO 2020). У међувремену, Јапан је један од највећих страних директних инвеститора (СДИ) у Кини, посебно у секторима производње, аутомобилске индустрије, електронике и регионалног ланца снабдевања. До 2020. године, кумулативна вредност укупних СДИ Јапана у Кини достигла је износ од 116 милијарди УСД, што одражава велико присуство јапанских корпорација у кинеској привреди, као што су Тојота (Toyota), Хонда, Панасоник (Panasonic), као и хиљаде малих и средњих предузећа (OECD 2021).

Ова међусобна економска зависност ствара „парадокс међузависности“: док са једне стране ограничава потенцијал за директну ескалацију сукоба између две земље због превисоких економских трошкова, истовремено доводи до тога да се последице стратешке конкуренције „екстернализују“ путем преливања на суседне регионе, укључујући Југоисточну Азију. За разлику од такмичења великих сила у прошлости, када су тензије могле да доведу до директног војног сукоба, економска међузависност приморава Кину и Јапан да манифестују стратешко надметање преко индиректних канала: надметање за економски утицај (путем инвестиција, помоћи, трговине), проширивање одбрамбених односа са трећим земљама и оспоравање утицаја унутар регионалних мултилатералних организација и механизма.

У овом контексту, АСЕАН није само простор који пасивно трпи индиректне утицаје ривалства Кине и Јапана, већ је постао и посредни регион у којем се последице промена у равнотежи снага очигледно изражавају кроз стратешке изборе, спољне политике и механизме регионалне сарадње његових десет држава чланица. За разлику од већине претходних истраживања која су била усмерена на билатералне односе Кине и Јапана или спорове у погледу суверенитета у Источном кинеском мору, овај чланак приступа конфронтацији Кине и Јапана као структурно независној променљивој која је била у стању да током 2012-2022. године обликује стратешко окружење и ограничи понашање држава АСЕАН-а.

Дипломатска традиција АСЕАН-а, коју обично укратко описује концепт „приступ АСЕАН-а“, темељи се на нормама као што су консензус, немешање у унутрашње послове, поштовање националног суверенитета, мирно решавање спорова и давање приоритета уравнотеженим решењима у односу на изричито усклађивање (Acharya 2014). Ови

принципи су омогућили АСЕАН-у да одржи стабилност и развој у сложеном геополитичком окружењу током и након периода Хладног рата. Међутим, интензивирање стратешке конкуренције између Кине и Јапана током 2012–2022. године, које се одвијало истовремено са појавом нових безбедносних механизма као што су Quad и АУКУС, изложило је ове норме све већим изазовима, што је приморало АСЕАН и његове државе чланице да прилагоде своје оперативне методе и понашање (Caballero-Anthony 2022).

На основу наведене проблематике, овај чланак поставља главно истраживачко питање: како је сукоб Кине и Јапана у Источном кинеском мору током 2012–2022. године утицао на регионалну геополитичку архитектуру, механизме доношења одлука и стратешке оријентације држава АСЕАН-а? Како би се добио одговор на ово питање, истраживање је усмерено на анализу три димензије: (i) механизма путем којих ривалство Кине и Јапана утиче на АСЕАН у областима економије, безбедности и дипломатије; (ii) различитих образаца реаговања и адаптивних стратегија земаља АСЕАН-а; и (iii) последица по улогу и будућност АСЕАН-а у оквиру регионалне структуре Источне Азије након 2022. године.

Теоријски оквир

Наредни одељак поставља теоријски оквир као смерницу за ову студију, уз фокус на три приступа у међународним односима: теорију равнотеже снага, теорију равнотеже претњи и стратегију управљања ризицима.

Теорија равнотеже снага, посебно у структурално-реалистичком приступу Кенета Волца, наводи да је понашање држава превасходно одређено расподелом моћи унутар међународног система. Волц тврди да структура међународног система, дефинисана анархијом и расподелом капацитета међу јединицама, приморава државе да се понашају на одређене начине како би преживеле и заштитиле своју безбедност (Waltz 1979). Када дође до промена у структури моћи, а поготово до транзиције моћи између великих сила, друге државе, посебно мале и средње силе, бивају принуђене да прилагоде своје стратегије како би се прилагодиле новом окружењу.

У контексту Источне Азије, Кина је престигла Јапан у економском обиму, док је континуирано унапређење војних капацитета од почетка 21. века променило регионалну равнотежу снага, што је створило структурне последице које превазилазе обим билатералних односа Кине

и Јапана. Ова промена снага не утиче само на одбрамбену и спољну политику Јапана, већ и на цео регион, што приморава мање државе да преиспитају своје позиције и стратегије унутар система у настајању.

Са становишта равнотеже снага, АСЕАН и његове државе чланице не могу да остану одвојене од ове структурне промене. Иако нису директно укључене у спор око Источног кинеског мора, земље АСЕАН-а су индиректно погођене реструктурисањем регионалног безбедносног окружења, што захтева кориговање спољне политике и безбедносних стратегија како би се прилагодиле конкуренцији великих сила. Стога се ривалство Кине и Јапана у овој студији посматра као структурна променљива која обликује стратешки контекст, а не као изоловани инцидент или пуки билатерални спор на који АСЕАН мора да одговори.

Допуњујући теорију равнотеже снага, Стивен Волт предлаже теорију „равнотеже претњи“, према којој државе реагују не само на материјалну моћ већ и на агрегатне перцепције претњи. Волт тврди да претње одређују четири фактора: агрегатна моћ, географска близина, офанзивни капацитет и агресивне намере (Walt 1987). У складу са тиме, државе теже балансирању против највеће перципиране претње, а не нужно против најјаче силе.

Овај приступ је посебно користан при тумачењу разноликости у одговорима АСЕАН-а на ривалство Кине и Јапана. У реалности, не доживљавају све земље АСЕАН-а Кину или Јапан као претње у једнаком степену. Земље са директним поморским споровима (као што је спор Филипина и Вијетнама са Кином у Јужном кинеском мору) или земље које се суочавају са већим безбедносним притисцима имају тенденцију да перципирају претње као веће и да реагују асертивније, док друге земље (попут Лаоса и Камбоџе) које немају директне спорове, али имају висок степен економске зависности од Кине, имају различите перцепције и одговоре. Зато теорија равнотеже претњи помаже у објашњењу разлога због којих, упркос искуству у истом конкурентском окружењу великих сила, земље АСЕАН-а усвајају различите стратешке одговоре.

У контексту све интензивнијег надметања великих сила које још није достигло свеобухватну конфронтацију, многе мале и средње државе одлучују се за стратегије „хеџинга“ (заштите од ризика) уместо чврстог балансирања или експлицитног прилагођавања. Према Евелин Гох (Evelyn Goh), стратегија хеџинга обухвата скуп политика усмерених на избегавање (или свођење на минимум) потребе за избором између великих сила које се међусобно надмећу, уз максимизовање користи за све стране и свођење ризика од нестабилности на минимум у односима великих сила (Goh 2016).

Гох (Goh 2016) дефинише заштиту од ризика као обухват три главне компоненте: (1) економско ангажовање са силом у успону у циљу коришћења економског раста; (2) индиректно унапређење безбедности кроз односе са другим великим силама или учешће у савезима и безбедносним партнерствима која нису нужно усмерена на директну конфронтацију; и (3) везивање великих сила за мултилатералне институције како би се ограничило једнострано понашање и успоставила правила и норме које регулишу понашање. Ова стратегија је посебно погодна за мале државе када је неизвесност у вези са намерама великих сила велика, али директне претње нису довољне да оправдају тежњу ка чврстом балансирању или експлицитним војним савезима.

Стратегија заштите од ризика посебно је погодна за анализу понашања АСЕАН-а у контексту супарништва између Кине и Јапана у периоду током 2012-2022. године. Дипломатска традиција АСЕАН-а по себи даје приоритет равнотежи, флексибилности и избегавању директне конфронтације, чиме истовремено олакшава економску сарадњу држава чланица са Кином (искоришћавање тржишта и инвестиција) уз одржавање безбедности и стратешких односа са Јапаном, Сједињеним Државама и другим партнерима (јачање одбрамбених капацитета, диверсификација односа). Стога се концепт заштите од ризика у овој студији користи као централни аналитички алат за разумевање флексибилних, вишедимензионалних и прагматичних одговора АСЕАН-а на ривалство Кине и Јапана.

Три горе наведене теорије су синтетизоване у интегрисани аналитички оквир за ово истраживање, где свака теорија игра комплементарну улогу на различитим аналитичким нивоима. Теорија равнотеже снага (Waltz 1979) пружа макро-перспективу на промене моћи између Кине и Јапана, као и на њихов структурни утицај на цео регион, уз објашњење разлога због којих су државе АСЕАН-а приморане да реагују на промене у расподели моћи. Теорија равнотеже претњи (Walt 1987) објашњава разноликост у перцепцијама и одговорима АСЕАН-а на основу степена претње коју доживљавају од Кине, Јапана и ривалства између ове две силе. На крају, теорија хеџинга, односно заштите од ризика (Goh 2016), пружа специфичне алате за анализу стратегија и политика које државе АСЕАН-а користе за сналажење у конкурентском окружењу великих сила без експлицитног слагања са њима.

Што се тиче методологије истраживања, овај чланак користи квалитативну анализу комбиновану са упоредном студијом случаја. Подаци су прикупљени из различитих извора, укључујући: (i) званична документа влада држава чланица АСЕАН-а и организација АСЕАН-а; (ii) академска истраживања из угледних међународних часописа и база

података; (iii) извештаје водећих регионалних стратешких истраживачких института као што су Институт ИСЕАС-Јусоф Ишак (ISEAS- Yusof Ishak Institute), Центар за стратешке и међународне студије (CSIS) и Савет за спољне односе; (iv) анкете као што је годишње издање „Стање Југоисточне Азије“ („The State of Southeast Asia”); i (v) статистичке податке о трговини, инвестицијама и одбрамбеној сарадњи током 2012-2022. године од међународних организација као што су Светска банка, JETRO, ОЕЦД и Секретаријат АСЕАН-а. Овај приступ који користи вишеструку методологију, омогућава истраживању да обухвати и макро трендове и динамику специфичну за дату земљу код анализе појединачних држава АСЕАН-а током кључне деценије 2012-2022. године.

Механизми утицаја и реакције АСЕАН-а (2012-2022)

Вишедимензионални механизми утицаја ривалитета између Кине и Јапана на АСЕАН

Сукоб Кине и Јапана у периоду 2012-2022. године, утицао је на АСЕАН преко три главна канала: економије, безбедности и дипломатије. Следствено томе, овај сукоб је генерисао сложено и испреплетену мрежу последица.

Када је у питању област економије, конкуренција између две највеће азијске економије отворила је и могућности и изазове за АСЕАН. Кинеска иницијатива „Појас и пут“ (BRI) која је покренута 2013. године, те јапанско Партнерство за квалитетну инфраструктуру (2015.), постали су значајни инструменти конкурентског утицаја. Према подацима Секретаријата АСЕАН-а, укупна вредност пројеката БРИ у југоисточној Азији у периоду 2013-2020. године, достигла је приближно 157 милијарди америчких долара, док је Јапан издвојио 200 милијарди америчких долара за Партнерство за квалитетну инфраструктуру широм Азије, при чему је значајан део додељен АСЕАН-у (JETRO 2020).

Железнички пројекат Џакарта-Бандунг јасно илуструје ово надметање. Индонезија је 2015. године изабрала кинески предлог (4,5 милијарди америчких долара, без потребе за владиним гаранцијама) у односу на јапански (5,5 милијарди америчких долара, технологија Шинкансен (Shinkansen)). Међутим, пројекат се касније суочио са потешкоћама у погледу динамике радова и буџета, док су трошкови скочили на 7,3 милијарде америчких долара уз кашњење од четири године, што одражава изазове са којима се земље АСЕАН-а суочавају када бирају између конкурентских предлога великих сила (Beeson 2022). Малезија је такође 2018. године суспендовала пројекат железничке везе

источне обале ради поновних преговора, смањујући трошкове са 55 на 44 милијарде рингита. Конкурентне понуде Јапана у погледу инфраструктуре, а посебно Партнерство за квалитетну инфраструктуру које наглашава транспарентност, фискалну одрживост и учешће локалних извођача радова, пружиле су Малезији кредибилну алтернативну полазну тачку, што је ојачало преговарачки утицај Куала Лумпура у односу на услове кинеске иницијативе „Појас и пут“. Ова динамика илуструје начин на који надметање Кине и Јапана у инфраструктури генерише опипљиву преговарачку моћ за земље домаћине АСЕАН-а, омогућавајући им да извуку боље финансијске услове и договоре у погледу власништва (Reuters 2019).

Када је реч о безбедносним каналима, тензије између Кине и Јапана довеле су до „ефекта поларизације“, будући да су земље АСЕАН-а увучене у конкурентске безбедносне осовине. Јапан је ојачао одбрамбену сарадњу са Филипинима и Вијетнамом, тако што је обезбедио 10 патролних бродова Филипинима 2016. године и потписао споразум о трансферу одбрамбене опреме са Вијетнамом 2020. године (Do 2014). С друге стране, Кина је консолидовала безбедносне односе са Лаосом, Камбоџом и Мјанмаром кроз војну сарадњу и политичко усклађивање. Кина и Лаос су реализовали заједничке војне вежбе у оквиру „Меконшког пријатељства“ и продубили ангажовање Народноослободилачке војске са Народним оружаним снагама Лаоса путем програма обуке, трансфера опреме и сарадње у области безбедности граница. Кина је и примарни извор војне опреме у Камбоџи, док истовремено финансира реновирање поморске базе Реам уз снабдевање оружјем, оклопним возилима и вршење обуке, чиме је учврстила безбедносну зависност Пном Пена од Пекинга. Војска Мјанмара (Tatmadaw), дуго зависна од кинеског оружја и дипломатске заштите од западних санкција, продубила је ове везе након пуча 2021. године, при чему је Кина обезбедила и оружје и заштиту Савета безбедности УН од међународне осуде (Sun 2021). Ово је генерисало конкурентске „безбедносне осовине“ унутар АСЕАН-а, што је поткопало његово организационо јединство.

Када је реч о области дипломатије, ривалитет између Кине и Јапана директно утиче на капацитет АСЕАН-а за изградњу консензуса. Процес преговора о Кодексу понашања (CoC) у Јужном кинеском мору наишао је на потешкоће услед унутрашњих неслагања у погледу правне обавезе, обима примене и улоге актера изван региона. Године 2012., АСЕАН по први пут за 45 година није био у могућности да изда заједничко саопштење на конференцији у Пном Пену због неслагања око Јужног кинеског мора, док је Камбоџа наводно била под притиском Кине

(Thayer 2012). Јапан је, са своје стране, активно подржавао јачи глас АСЕАН-а о Јужном кинеском мору, посебно кроз дипломатску координацију са Филипинима и Вијетнамом, док је Кина преко Камбоџе и Лаоса радила на ублажавању било каквих референци на конкретне поморске инциденте. Оваква динамика претворила је преговоре о саопштењу АСЕАН-а у посредничку арену за такмичење у утицају Кине и Јапана. Слична ситуација догодила се 2016. године у Вијентијану након пресуде Сталног арбитражног суда. До краја 2022. године, Кодекс понашања остао је непотпун упркос циљном датуму 2021. године, што одражава дубоку фрагментацију која је настала услед различитог кинеског и јапанског утицаја на државе чланице (Hoang 2019).

Слојевите стратегије реаговања земаља АСЕАН-а

На основу анализе понашања и политика свих десет земаља АСЕАН-а, могу се идентификовати четири главна обрасца реаговања, који одражавају различите стратешке прорачуне и геополитичке услове.

Група 1: Активно балансирање (Филипини и Вијетнам)

Филипини и Вијетнам, који имају директне спорове са Кином у Јужном кинеском мору, примењују стратегије „активног балансирања“ које одражавају логику теорије равнотеже претњи (Walt 1987). Према Волту, државе балансирају против највеће перципиране претње коју одређују четири фактора: агрегатна моћ, географска близина, офанзивни капацитет и агресивне намере. У случају Филипина и Вијетнама, сва четири фактора присутна су у њиховом односу са Кином: огромни материјални капацитети (БДП Кине је 25 пута већи од БДП-а Филипина, а 40 пута већи од БДП-а Вијетнама); географска близина у Јужном кинеском мору, унапређени војни капацитети (вештачка острва, радар, ракете) и понашање у потврђивању суверенитета које се доживљава као агресивно. Из горе наведених разлога, перцепција високог степена претње ове две земље покреће активне реакције балансирања.

С друге стране, понашање Филипина и Вијетнама не представља чврсто балансирање у традиционалном смислу, већ демонстрацију стратегије заштите од ризика унутар контекста балансирања (хеџинг-унутар-балансирања). Оно што разликује Групу 1 од земаља које користе чисту заштиту од ризика („чисти хеџери“) у Групи 2, јесте примат безбедносних императива: за Филипине и Вијетнам, безбедносно балансирање је примарни покретач, док је економско ангажовање са Кином секундарна компонента за ублажавања ризика. Насупрот томе,

за чисте хеџере (Сингапур, Малезија, Тајланд), економска оптимизација је примарна, а безбедносна диверсификација секундарна. У Групи 1, безбедносни однос са Јапаном и Сједињеним Државама не подлеже преговорима и уграђен је у саму структура тих односа; у Групи 2, то је један од неколико флексибилних инструмената. Ова разлика – балансирање са елементима хеџинга наспрам хеџинга са елементима балансирања – дефинише границу између две групе. Филипини под Дутертеом (2016–2022.) јасно илуструју ову сложену комбинацију: с једне стране, Манила је унапредила економске односе са Пекингом (инвестициона обавеза од 24 милијарде америчких долара у 2016. години), што је пример компоненте „економског ангажовања“ у оквиру за заштиту од ризика (Goh 2016); с друге стране, Филипини су наставили да шире безбедносну сарадњу са Сједињеним Државама кроз вежбе Баликатан (повећање са 5.000 на 8.900 војника у 2019. години) и проширење ЕДЦА у 2019. години, истовремено јачајући одбрамбене односе са Јапаном, што одражава стратегију „индиректног унапређења безбедности“ (De Castro 2019). Ова осцилација не представља недоследност политике, већ манифестацију заштите од ризика – максимизовање користи и од Кине и од партнера кроз уравнотежен однос, уз свођење на минимум ризика од потребе да се изричито бира страна у окружењу великих сила које се надмећу и које још увек није достигло свеобухватну конфронтацију.

Вијетнам показује сличан образац кроз своју „бамбус дипломатију“ – чврсте, али флексибилне корене, која је дубоко утемељена у традицији независности, уз тактичку прилагодљивост. Ханој је подигао односе са Јапаном на ниво свеобухватног стратешког партнерства 2018. године и потписао споразум о трансферу одбрамбене опреме 2020. године, чиме је показао напоре усмерене на јачање индиректних безбедносних капацитета. Истовремено, Вијетнам одржава односе са Кином, управљајући билатералним тензијама на нивоима на којима је то могуће и избегавајући отворену конфронтацију (Do 2014). Овај приступ је усклађен са три компоненте стратегије заштите: (1) економско ангажовање са Кином у циљу стицања користи и раста; (2) индиректно унапређење безбедности кроз односе са Јапаном, Сједињеним Државама, Индијом и Русијом; и (3) активно учешће у мултилатералним институцијама као што су АСЕАН, АРФ и ЕАС како би се понашање великих сила повезало у оквиру регионалних правила и норми. Стога, иако су Филипини и Вијетнам класификовани под „активно балансирање“ на основу нивоа перцепције претњи и безбедносних одговора, њихове стварне стратегије представљају сложен облик

заштите, који комбинује елементе балансирања са економском сарадњом и институционалним повезивањем.

Група 2: Економско балансирање (Сингапур, Малезија, Тајланд)

Сингапур, Малезија и Тајланд користе стратегије „економског балансирања“ или „чистог хеџинга“, дајући приоритет економским односима са Кином, док истовремено јачају безбедносну сарадњу са Сједињеним Државама, Јапаном и Западом.

Сингапур не припада класи „активног балансирања“ будући да: (1) нема директне територијалне спорове са Кином, због чега се суочава са мањим претњама него Филипини/Вијетнам; (2) има висок степен економске зависности и од Кине (највећи трговински партнер, 100 милијарди америчких долара у 2020. години) и од Јапана (пети највећи партнер, 47 милијарди америчких долара), што трошкове усклађивања чини претерано високим; (3) даје приоритет стабилности и стратешкој аутономији, док премијер Ли потврђује да „Сингапур не жели да бира између САД и Кине“ (Lee 2021); (4) одржава уравнотежену одбрамбену сарадњу са више страна; (5) игра улогу „поштеносног посредника“ (Шангри-Ла дијалог). Сингапур тежи „чистом хеџингу“, чиме максимизује користи од Кине, док одржава безбедност кроз САД уз очување централне улоге у региону.

Малезија показује „економско балансирање са прагматичним прилагођавањем“ – што је активнија варијанта заштите од ризика у односу на приступ Сингапура. Иако се не суочава са директним безбедносним претњама као што је то случај са Филипинима или Вијетнамом, Малезија даје приоритет максимизовању економских користи уз одржавање довољног стратешког простора. Уместо пасивне економске заштите, Малезија је научила да активно користи надметање Кине и Јапана како би преговарала о бољим условима за велике пројекте. Случај железнице ЕЦРЛ то јасно илуструје: након потписивања уговора са Кином 2016. године, влада премијера Махатира (Mahathir) је 2018. године обуставила пројекат, поново преговарала и успешно смањила трошкове за 20% (са 55 на 44 милијарде рингита) уз повећање учешћа локалних извођача радова (Reuters 2019). Ово превазилази пуко техничко прилагођавање, јер одражава све гласније признање да у контексту надметања великих сила, земље АСЕАН-а могу да искористе предности надметања Кине и Јапана (и других партнера) како би побољшале услове сарадње. Приступ Малезије комбинује „економско ангажовање“ (сарадњу са Кином и Јапаном на различитим пројектима)

са прагматичном стратегијом преговарања, уз коришћење ривалитета у циљу оптимизације националних интереса.

Тајланд користи приступ „флексибилног хеџинга са политичким утицајем“, што је сложенији модел у којем домаћи политички фактори играју кључну улогу у обликовању равнотеже спољне политике. Економски гледано, Бангкок одржава уравнотежене односе са Кином и Јапаном: са Кином учествује у пројекту брзе железнице Бангкок-Накхон Ратчасима (Bangkok-Nakhon Ratchasima) вредности 5,2 милијарде америчких долара, купује подморнице С26Т (400 милиона америчких долара), док наставља широку сарадњу са Јапаном кроз Источни економски коридор (обавеза од 2,2 милијарде америчких долара) и одржава позицију јапанског чворишта за производњу аутомобила у југоисточној Азији (90% производње аутомобила на Тајланду потиче од јапанских компанија). Међутим, за разлику од Сингапура или Малезије, политика хеџинга Тајланда налази се под снажним утицајем домаћих политичких фактора. Након пуча 2014. године, војна влада, коју је Запад критиковао и санкционисао, изразитије се окренула Кини тако што је интензивирала вежбе „Плави удар“, куповала оружје и тенкове од Кине, док је истовремено смањила обим вежби „Cobra Gold“ са САД. Ипак, Бангкок је задржао Споразум о пријатељству и сарадњи са САД и није одустао од традиционалних безбедносних обавеза. Овај образац показује да хеџинг није фиксна формула већ динамичан процес, на који утичу и структурни фактори (надметање Кине и Јапана/великих сила) и ендогени фактори (домаћа политика, односи са Западом). Према аналитичком оквиру Гохове (Goh 2016), Тајланд одржава све три компоненте хеџинга (економско ангажовање, индиректно унапређење безбедности, обавезивање кроз институције), при чему се нагласак сваке компоненте мења у складу са унутрашњим политичким контекстом.

Све три земље у овој групи – Сингапур, Малезија и Тајланд – јасно испољавају логику теорије хеџинга: у контекстима без непосредних акутних безбедносних претњи, оне примењују стратегије максимизовања економске користи од Кине (економско ангажовање) уз одржавање безбедносних односа са САД, Јапаном и другим партнерима (индиректно унапређење безбедности), док активно учествују у мултилатералним институцијама како би ограничиле понашање великих сила (обавезивање). Међутим, имплементација хеџинга разликује се од земље до земље у складу са геополитичким условима, економским могућностима и домаћим политичким факторима, што показује да је хеџинг флексибилна и прилагодљива стратегија, а не крuti шаблон.

Група 3: Активна неутралност (Индонезија)

Индонезија тежи „активној неутралности“, стратегији која се из темеља разликује од стратегије осталих земаља АСЕАН-а због свог статуса регионалне силе и традиције „*bebas dan aktif*“ (слободне и активне) спољне политике. Са БДП-ом од 1,1 билиона америчких долара (35% БДП-а АСЕАН-а) и популацијом од 270 милиона (40% становништва АСЕАН-а), Индонезија поседује довољну стратешку тежину да тежи облику вишег реда заштите – не само тако што избегава сврставање, већ тако што активно обликује регионалну архитектуру у правцу мултиполарности и мултилатерализма. За разлику од Филипина и Вијетнама који балансирају како би се супротставили директним претњама, или Сингапура, Малезије и Тајланда који се штите како би извукли максимум за своје интересе, Индонезија користи комбинацију логике равнотеже снага (Waltz 1979), стратегије заштите (Goh 2016) и институционалног вођства како би појачала утицај и обликовала регионално стратешко окружење. Председник Видодо (Widodo) јасно артикулише овај став: „Индонезија није страна у спору, али имамо легитимне интересе у одржавању мира и стабилности“ (Brookings 2015). Овај став није пасиван, нити представља негативну неутралност, већ активно тежи ка регионалном поретку у којем АСЕАН одржава централну улогу, а велике силе су везане мултилатералним оквирима.

У пракси, Индонезија примењује ову стратегију преко три стуба. Први је економски, јер Џакарта одржава пажљиву равнотежу између пројеката са Кином (железница Џакарта-Бандунг, вредности од 7,3 милијарде америчких долара) и Јапаном (железница Џакарта МРТ, завршена 2019. године), чиме спречава било коју од великих сила да постигне апсолутну доминацију у стратешким инфраструктурним пројектима. Друго, у погледу безбедности, Индонезија чврсто одржава принципе неучествовања у војним савезима или безбедносним механизмима усмереним на било коју велику силу: одбија чланство у Quad-у упркос позиву, не развија дубоке одбрамбене односе са Јапаном попут Филипина или Вијетнама. Када су кинески бродови упали у искључиву економску зону близу Натуне 2020. године, Индонезија је одлучно одговорила (распоређивањем ратних бродова, председник Видодо је летео у Натуну) како би потврдила свој суверенитет, али након повлачења Кине, није наставила са даљом ескалацијом и брзо се вратила нормалним односима, демонстрирајући способност управљања кризама без увлачења у логику конфронтације. Треће и најважније, Индонезија тежи институционалном лидерству: проактивно промовише Изгледе АСЕАН-а у погледу Индо-Пацифика (2019) како би

позиционирала АСЕАН као централну тачку, балансирајући између ФОИП-а (Јапан-САД, Слободни и отворени Индо-Пацифик) и БРИ (кинеска иницијатива „Појас и пут“), одбијајући да прихвати било какав једностранни оквир. Овај приступ одражава признање да, као регионална сила, Индонезија не само да мора да се прилагоди променљивом балансу снага (као мања држава), већ и да сноси одговорност и поседује капацитет да обликује начин на који се промена у односу снага одвија на регионалном нивоу. Ово представља синтезу размишљања о равнотежи снага (коришћење АСЕАН-а и мултилатералних институција за повезивање великих сила), хеџинга (одржавање уравнотежених односа са свим странама) и институционалне лидерске улоге (појачавање утицаја кроз обликовање регионалних правила и норми).

Група 4: Удруживање са Кином (Лаос, Камбоџа, Мјанмар)

Лаос, Камбоџа и Мјанмар (након пуча у фебруару 2021. године) показују тенденције „удруживања“ са Кином, што одражава логику теорије структурне равнотеже моћи (Waltz 1979) у случајевима када малим, слабим државама недостаје простора за спровођење стратегија диверсификације. Према Волцу, у анархичном међународном систему, мале државе које се суочавају са озбиљним асиметријама моћи теже ка придруживању (уклапању са великом силом) уместо балансирању, када су трошкови балансирања превисоки или капацитети недовољни за спровођење ефикасног балансирања. Ове три земље спадају у ову структурну ситуацију због комбинације три фактора: асиметричне економске зависности од Кине, недостатка алтернативних стратешких опција и, у случајевима Лаоса и Мјанмара, географске близине Кине која отвара и економске могућности и геополитичка ограничења.

Лаос илуструје асиметрични модел зависности на најјаснији начин. Кина чини 28,8% укупне трговине Лаоса (у поређењу са само 5% трговине са Јапаном) и држи 45% спољног јавног дуга Лаоса (Светска банка 2020). Железница Кина-Лаос, пројекат вредан 5,9 милијарди долара, завршен 2021. године и представља највећи инфраструктурни пројекат у Лаосу, чиме је значајно је продубио економску зависност земље од Кине (Bhatt 2023). У том контексту, Лаосу недостају економски и политички капацитети да примени хеџинг – стратегију која захтева способност одржавања уравнотежених односа са више партнера. Уместо тога, Вијентијан се придружио Пекингу како би извукао максималну корист из ове блиске и зависне позиције. Политичке последице су јасне: у својој улози председавајућег АСЕАН-а 2016., године када је Стални арбитражни суд (РСА) донео пресуду о Јужном кинеском мору, Лаос је заузео опрезан

став, не истичући гласне изјаве о арбитражи, што одражава кинески утицај на његову политичку оријентацију (Acharya 2017; Veeson 2022). Ово не представља слободан избор у смислу хеџинга, већ структурно ограничење настало услед економске зависности.

Камбоџа показује сличан образац, али са израженијим домаћим политичким мотивима. Кина је највећи трговински партнер (са приближно 8,1 милијарди америчких долара трговинске размене у 2020. години) и главни извор инвестиција и развојне помоћи за Камбоџу (Open Development Cambodia 2021; ISEAS 2022). За разлику од Лаоса, код којег зависност првенствено произилази из структурних фактора (мала величина земље, ограничене могућности), Камбоџа додатно има политичке факторе: влада Хун Сена користи кинеску подршку у циљу консолидације домаће позиције и супротстављања притиску Запада на питања демократије и људских права. Сходно томе, Камбоџа често заузима ставове који су усклађени са Кином унутар АСЕАН-а: на конференцији у Пном Пену 2012. године, по први пут у 45-годишњој историји АСЕАН-а, заједничко саопштење није могло да буде објављено због тога што је Камбоџа, као домаћин, блокирала помињање спорова у Јужном кинеском мору (Thayer 2012). Ова ситуација илуструје начин на који се економска зависност претвара у политички утицај, чиме се поткопава способност АСЕАН-а за изградњу консензуса.

Након пуча из фебруара 2021. године, Мјанмар представља варијанту удруживања, што подразумева зависност кроз међународну изолацију. Пре пуча, Мјанмар је и даље одржавао одређени степен диверсификације у погледу спољне политике. Међутим, након што је војска преузела власт и суочила се са опсежним западним санкцијама, Мјанмар је све више постајао зависан од Кине, која је одржавала радне односе са војним властима и остала једна од ретких великих сила спремних да сарађују са хунтом (Sun 2021). Кина такође поседује стратешке интересе у Мјанмару преко луке Кјаукпју (Kyaukpadaung) и економског коридора Кина-Мјанмар, што је ускладило интересе обе стране. За разлику од Лаоса и Камбоџе где се прилагођавање одвијало постепено током времена кроз акумулирану економску зависност, Мјанмар показује „присилно прилагођавање“, односно, приморан је да се усклади због недостатка алтернатива у контексту изолације.

Сва три случаја потврђују Волцов (Waltz 1979) аргумент да у анархичном систему, мале и слабе државе обично прате велике силе када немају капацитет или простор за балансирање. За разлику од Филипина и Вијетнама (са директним споровима који приморавају на балансирање) или Сингапура, Малезије, Тајланда (који поседују капацитет за заштиту), Лаосу, Камбоџи и Мјанмару недостају како

мотивација, тако и способност за стратегију диверсификације, што за последицу има асиметричну зависност од Кине. Ово доводи до значајних последица и за АСЕАН, као што је дубока фрагментација у стратешким оријентацијама земаља чланица, од активног балансирања (Група 1) до придруживања (Група 4), чиме се поткопава капацитет за формирање заједничких ставова и одржавање кохезије унутар саме организације.

Утицај на институционалну архитектуру АСЕАН-а

Фрагментација у одговорима држава чланица директно утиче на оперативне механизме АСЕАН-а, што се манифестује кроз три главне кризе: кризу централне улоге, кризу механизма за постизање консензуса и кризу институционалног прилагођавања.

Централна улога АСЕАН-а суочава се са изазовима који настају услед нових безбедносних механизма као што су Quad (2017), AUKUS (2021), билатерални оквири (САД-Јапан, САД-Аустралија, Јапан-Аустралија), који постају алтернативни канали за решавање регионалних безбедносних питања чиме се заобилази АСЕАН. Иако Quad и АУКУС првенствено одражавају надметање САД и Кине, активно учешће Јапана у Quad-у (заједно са САД, Индијом и Аустралијом) показује да ови механизми такође одражавају одговор Токија на успон Кине, укључујући тензије у Источном кинеском мору. Ово ствара сложеније безбедносно окружење у којем ривалитет Кине и Јапана представља један од вишеструких фактора који доприносе опадању координационе улоге АСЕАН-а. Резултати анкете „Стање југоисточне Азије“ (ИСЕАС 2019; 2022) показују пад поверења у централну улогу АСЕАН-а, док су многи креатори политике забринути због спорог и неефикасног деловања АСЕАН-а. АСЕАН је одговорио Погледима АСЕАН-а на Индо-Пацифик (2019), али са ограниченом ефикасношћу због ограничења ресурса и унутрашње фрагментације (Секретаријат АСЕАН-а 2020).

Принцип консензуса, који је темељ „приступа АСЕАН-а“, суочава се са озбиљним изазовима. Године 2012., први пут за 45 година, АСЕАН није успео да изда *заједничко саопштење* (Пном Пен). Године 2016., догодила се слична ситуација (Вијентијан). Преговори о консензусу који су трајали од 2013. до 2022. године, остају непотпуни услед неслагања у погледу правне обавезе, обима примене и механизма за решавање спорова (Thayer 2012; Hoang 2019). Ова поларизација одражава индиректни утицај ривалитета између Кине и Јапана у ширем контексту регионалног надметања великих сила: Филипини/Вијетнам (јачање односа са Јапаном и Западом као противтеже Кини) наспрам Лаоса/Камбоџе (нагињање ка Кини), док Сингапур/Индонезија

покушавају да одрже средњи пут. Иако свако неслагање АСЕАН-а не произилази директно из спорова у Источном кинеском мору, ривалитет између Кине и Јапана доприноси стварању фрагментисаног стратешког окружења у којем земље АСЕАН-а морају да се позиционирају другачије на основу одговарајућих односа и интереса које имају са ове две силе.

Упркос суочавању са кризама, АСЕАН демонстрира способност прилагођавања, тако што: (1) узима у обзир „флексибилан консензус“ (АСЕАН минус X); (2) помера фокус ка нетрадиционалној безбедности (пандемија, климатске промене, управљање катастрофама); (3) јача улоге координатора, уместо улоге доносиоца одлука (ARF, EAS, ADMM+ које настављају даље као платформе за дијалог); (4) одржава „симболично јединство“ у циљу очувања легитимитета. Изазови попут кризе у Мјанмару након пуча 2021. године, иако не произилазе директно из ривалитета између Кине и Јапана, илуструју начин на који је АСЕАН приморан да се суочи са вишеструким истовременим притисцима у све интензивнијем контексту надметања великих сила, што приморава ову организацију да оперативне механизме учини флексибилнијима, како би прошла „стрес тестове“ (Caballero-Anthony 2022). АСЕАН прелази са „покретача“ на „организатора“, остајући релевантан, али са ограниченијим улогама (Acharya 2017).

Последице за АСЕАН усред ривалитета између Кине и Јапана

Анализа која је представљена у Одељку III, производи неколико конкретних политичких последица за АСЕАН као организацију, али и за њене државе чланице које се боре са структурним притисцима ривалитета између Кине и Јапана.

Ови закључци откривају да се централна улога АСЕАН-а унутар регионалне структуре суочава са све већим изазовима, посебно у погледу механизма за постизање консензуса и способности за формирање заједничког става. Како се ривалитет између Кине и Јапана наставља и преплиће са другим стратешким надметањима широм Индо-Пацифика (надметање између САД и Кине, успон Индије), тако ће се повећавати ризици фрагментације унутар АСЕАН-а уколико се не изврше одговарајућа институционална прилагођавања. Анкете Института ИСЕАС-Јусоф Ишак указују на опадајући тренд поверења у ефикасност и централну улогу АСЕАН-а у периоду 2019-2022. године, што одражава растућу забринутост међу креаторима политике и стручњацима у вези са способношћу ове организације да се снађе у окружењу надметања великих сила (ISEAS 2019; 2022).

С друге стране, студија такође показује да АСЕАН и даље поседује способност за институционално прилагођавање кроз стварање флексибилних механизма координације (узимајући у обзир „АСЕАН минус Х“ или флексибилни консензус), померање фокуса ка мање осетљивим безбедносним доменима (економска сарадња, повезаност инфраструктуре, одговор на климатске промене, управљање катастрофама, здравствена безбедност након КОВИД-а) и јачање улоге координатора, уместо улоге доносиоца одлука у тешким питањима безбедности. Овај приступ омогућава АСЕАН-у да одржи неопходну кохезију, док истовремено избегава директну уплитање у надметање великих сила (Acharya 2017; Caballero-Anthony 2022).

Из закључака овог истраживања произилази неколико политичких последица по АСЕАН и државе чланице. Прво, АСЕАН мора да настави са диверсификацијом спољних односа, уз избегавање прекомерне зависности од било које велике силе, чиме ће одржати стратешки простор усред текућег ривалитета између Кине и Јапана. Искуство Малезије у поновном преговарању о ЕЦРЛ-у и балансирању Индонезије између пројеката Џакарта-Бандунг ХСР и јапанских пројеката, показују да земље АСЕАН-а могу да искористе надметање великих сила како би преговарале о бољим условима, док им је, с друге стране, потребан капацитет за ригорозну процену финансијске одрживости и дугорочних утицаја таквих пројеката.

Друго, јачање механизма за консултације унутар блока и унапређење капацитета за координацију политика, представља кључни услов за свођење негативних утицаја стратешке фрагментације на минимум. АСЕАН мора да развије ефикасније неформалне канале дијалога како би се несугласице решиле пре него што ескалирају у кризе јавног консензуса попут оних из 2012. и 2016. године. Улога Индонезије као „поштеноса посредника“ и Сингапура као „поштеноса брокера“, захтева унапређење како би се смањиле разлике између земаља са различитим ставовима.

Треће, АСЕАН би требало да дâ приоритет областима сарадње у којима ова организација поседује компаративне предности и има мањи утицај геополитичке конкуренције, укључујући економску сарадњу (примена Регионалног свеобухватног економског партнерства (RCEP), повезаност ланца снабдевања), физичку и институционалну повезаност (Мастер план о повезаности АСЕАН-а), регионално управљање у нетрадиционалним областима (климатске промене, безбедност хране, здравствена безбедност, дигитална трансформација) и развој људских ресурса. Ове области стварају „кооперативне тампон зоне“, чиме помажу у одржавању кохезије унутар блока и своде на минимум

притисак који долази од надметања великих сила у осетљивим безбедносним питањима.

Четврто, када су у питању државе чланице, искуство из периода 2012–2022. године показује важност одржавања равнотеже између економске сарадње и стратешке аутономије. Земље морају да диверсификују изворе финансирања инфраструктурних пројеката, повећају транспарентност у споразумима великих сила и изграде капацитете за независну процену економско-политичких утицаја међународних обавеза. Случајеви Лаоса и Камбоџе откривају ризике од губитка политичке аутономије када постоји прекомерна зависност од једног извора финансирања.

Уместо да предлаже сценарије са фиксним вероватноћама, ова студија поставља тезу да будућа улога АСЕАН-а зависи од три главна фактора: (i) ефикасности институционалног прилагођавања и способности да се механизми за постизање консензуса учине флексибилнијим; (ii) способности за управљање унутрашњом фрагментацијом уз одржавање минималних неопходних нивоа кохезије; и (iii) способности да се АСЕАН позиционира као комплементарна, а не као конкурентска организација у односу на регионалне механизме у настајању. У овом контексту, способност АСЕАН-а у погледу прилагодљивости, флексибилности и координације, уместо амбиције да се одржи апсолутна централна улога, одредиће да ли ова организација може да настави да игра значајне улоге унутар регионалне структуре.

Закључак

Овај чланак је анализирао начин на који је конфронтација Кине и Јапана у Источном кинеском мору током 2012–2022. године генерисала индиректне структурне утицаје на стратешко окружење АСЕАН-а. Уместо да функционише као директан билатерални територијални спор, ривалитет Кине и Јапана функционише кроз економске, безбедносне и дипломатске канале, чиме обликује ограничења и стратешке изборе држава АСЕАН-а. Резултати истраживања показују да АСЕАН није пасивни актер, нити у потпуности контролише последице надметања великих сила у контексту регионалне промене у односу снага.

Са теоријског аспекта, студија показује да комбиновање приступа равнотеже моћи (Waltz 1979), равнотеже претњи (Walt 1987) и стратегије хеџинга, односно заштите од ризика (Goh 2016) отвара простор за боље тумачење разноликости у одговорима АСЕАН-а на ривалитет између Кине и Јапана. За разлику од бинарних модела „усклађивања и

балансирања“, стратегије АСЕАН-а показују флексибилност, слојевитост и прагматизам, што одражава посебан положај малих и средњих држава у конкурентском окружењу великих сила које још увек није достигло свеобухватну конфронтацију. Теорија равнотеже моћи објашњава разлог због којег су све државе АСЕАН-а приморане да реагују на структурне промене моћи. Теорија равнотеже претњи разјашњава зашто државе са директним споровима (Филипини, Вијетнам) реагују другачије од оних које такве спорове немају (Лаос, Камбоџа). Теорија хеџинга објашњава како се државе АСЕАН-а крећу између разних опција, извлачећи максималну корист уз свођење ризика на минимум.

Анализа такође открива да ривалитет између Кине и Јапана не нуди јединствене одговоре АСЕАН-а, већ је да је посредовано развојним условима, геостратешким положајима, нивоима перцепције претњи и политичким приоритетима појединачних земаља. Филипини и Вијетнам теже активном балансирању како би проширили маргине безбедности; Сингапур, Малезија и Тајланд бирају економско балансирање или чисти хеџинг; Индонезија тежи активној неутралности заснованој на статусу регионалне силе, док Лаос, Камбоџа и Мјанмар (од 2021. године) прилагођавају политике ближег усклађивању са Кином због високог степена економске зависности. Све ово наглашава улогу ендогених фактора у обликовању понашања АСЕАН-а, уз структурне притиске које долазе од надметања великих сила. На крају, способност АСЕАН-а да одржи институционални значај неће зависити од тога да ли су традиционални принципи очувани као непромењени, већ од његове спремности да прилагоди механизме, процесе и фокусна подручја реалности регионалног поретка који постаје све више оспораван.

References

- Acharya, Amitav. 2014. *Constructing a Security Community in Southeast Asia: ASEAN and the Problem of Regional Order*. 2nd ed. London: Routledge.
- Acharya, Amitav. 2017. „ASEAN and the Security Order in Asia”. *Asian Journal of Political Science* 25 (1): 1–18.
- Allison, Graham. 2017. *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides’s Trap?*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- ASEAN Secretariat. 2020. *ASEAN Outlook on the Indo-Pacific: One Year Review*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
- Beeson, Mark. 2022. „Decentered? ASEAN’s Struggle to Accommodate Great Power Rivalry”. *International Studies Quarterly* 66 (1): ksab044.

- Bhatt, Anjali. 2023. "Laos Is Not in a Chinese 'Debt Trap' — But It Is in Trouble", *The Diplomat*, April 27, 2023. <https://thediplomat.com/2023/04/laos-is-not-in-a-chinese-debt-trap-but-it-is-in-trouble/>.
- Caballero-Anthony, Mely. 2022. „Understanding ASEAN Centrality: Bases, Prospects, and Challenges". *International Politics* 59 (6): 1109–1126.
- De Castro, Renato Cruz. 2019. „Balikatan 2019 and the Crisis in Philippine-China Rapprochement." *Asia Maritime Transparency Initiative*, April 23, 2019. <https://amti.csis.org/balikatan-2019-and-the-crisis-in-philippine-china-rapprochement/>
- Dews, Fred. 2015. „President Joko Widodo of Indonesia on the South China Sea, the Environment, and Islam and Democracy", *Brookings Institution*, October 27, 2015. <https://www.brookings.edu/articles/president-joko-widodo-of-indonesia-on-the-south-china-sea-the-environment-and-islam-and-democracy/>
- Do, Thi Thuy Hang. 2014. „Locating Vietnam-Japan's Strategic Partnership". *Japan Institute of International Affairs*. Working Paper.
- Drysdale, Peter. 2010. „China and Japan in Landmark Shift in Asian Economic Power?", *East Asia Forum*, September 6, 2010. <https://eastasiaforum.org/2010/09/06/china-and-japan-in-landmark-shift-in-asian-economic-power-weekly-editorial/>
- Goh, Evelyn. 2016. „The Concept of Hedging and Its Application to Southeast Asia". *International Relations of the Asia-Pacific* 19 (3): 375–401.
- Hoang, Thi Ha. 2019. „Pitfalls for ASEAN in Negotiating a Code of Conduct in the South China Sea." *ISEAS Perspective*, no. 57. Singapore: ISEAS–Yusof Ishak Institute.
- [ISEAS] ISEAS –Yusof Ishak Institute. 2019. *The State of Southeast Asia: 2019 Survey Report*. Singapore: ISEAS–Yusof Ishak Institute.
- [ISEAS] ISEAS–Yusof Ishak Institute. 2022. *The State of Southeast Asia: 2022 Survey Report*. Singapore: ISEAS–Yusof Ishak Institute.
- Japan Ministry of Defense. 2017. *Statistics on Scrambles through FY2016*. Tokyo: Ministry of Defense. https://www.mod.go.jp/js/pdf/2017/p20170413_02.pdf.
- [JETRO] Japan External Trade Organization. 2020. *Japanese Investment in China: Trends and Implications*. Tokyo: JETRO.
- [OECD] Organisation for Economic Co-operation and Development. 2021. *Foreign Direct Investment Statistics*. Paris: OECD.
- Open Development Cambodia. 2021. "Trade", *Open Development Cambodia*, October 14, 2021. <https://opendevelopmentcambodia.net/topics/trade/>.

- Reuters. 2019. „Malaysia Says China-Backed Rail Project to Resume at Lower Cost”, *Reuters*, April 12, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-malaysia-china-railway-idUSKCN1RO17E>.
- Sun, Yun. 2021. “China’s Stakes in the Myanmar Coup”, Interview, *Institut Montaigne*, February 19, 2021. <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/chinas-stakes-myanmar-coup>.
- Tham, Yuen-C. 2021. „Not Possible for S’pore, Many Countries, to Choose between US and China”, Interview with Hsien Loong Lee, *The Straits Times*, March 14, 2021. <https://www.straitstimes.com/singapore/not-possible-for-spore-many-countries-to-choose-between-us-and-china-pm-lee-tells-bbc>
- Thayer, Carlyle A. 2012. „ASEAN’s Code of Conduct in the South China Sea: A Litmus Test for Community-Building?” *Asia-Pacific Journal* 10 (34): 1–13.
- Walt, Stephen M. 1987. *The Origins of Alliances*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Waltz, Kenneth N. 1979. *Theory of International Politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- World Bank. 2020. „Lao PDR Trade Summary, Year 2020”, World Integrated Trade Solution Database. Accessed February 1, 2026. <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/LAO/Year/2020/Summary>.